

De rol van geld in China, 1949-1988

Gavin Peebles, *Money in the Peoples's Republic of China*, Allan & Unwin, Sydney /London/Boston, 1991, 289 blz.

Tot het begin van de jaren tachtig was onderzoek naar het functioneren van de Chinese economie geen eenvoudige zaak. Het onderzoek bestond voor een belangrijk deel uit het uiteenrafelen van schijn en werkelijkheid: de ideologisch gekleurde verhalen dekten vaak maar ten dele de empirische werkelijkheid. Zo streefde men in de Mao-periode formeel naar een verkleining van de inkomensverschillen binnen de communes, tussen de communes onderling en tussen de industrie en de landbouw. In de werkelijkheid bleven echter aanzienlijke inkomensverschillen bestaan¹.

Het empirisch onderzoek werd bemoeilijkt doordat er nauwelijks op een systematische manier statistisch materiaal over China werd gepubliceerd. Voor een belangrijk deel bestond het empirisch onderzoek dan ook uit 'economische archeologie', het minutieus verzamelen van incidentele gegevens, waaruit dan zorgvuldig een plausibel totaalbeeld werd gereconstrueerd.

In het begin van de jaren tachtig kwam hierin verandering. China werd lid van vele internationale instanties, zoals het IMF en de Wereldbank, en begon honderden tijdrekenen te publiceren die teruggingen tot het begin van de jaren vijftig. Met behulp van deze nieuwe gegevens heeft Peebles in zijn boek *Money in the People's Republic of China* geprobeerd om voor de eerste keer een systematische historische- en empirische schets te geven van de rol van het geld in China in de periode 1949-1988. In het nu volgende worden de hoofdlijnen van zijn boek weergegeven en kritisch geanalyseerd.

Monetaire gebeurtenissen

De monetaire gebeurtenissen in China worden weergegeven in tabel 1. Uit deze tabel blijkt dat in de econo-

mische grootheden enorme fluctuaties hebben plaatsgevonden. Deze zijn toe te schrijven aan belangrijke politieke gebeurtenissen. Zo is de slechte ontwikkeling in het nationaal inkomen in de perioden 1959-1962 en 1966-1968 te wijten aan maoïstische experimenten tijdens de 'Grote Sprong Voorwaarts' en de Culturele Revolutie. Voorts kan de enorme toename van de monetaire grootheden na 1979 toegeschreven worden aan het economische hervormingsproces.

Uit de cijfers valt ook op te maken dat er in de periode 1959-'78 een omgekeerd verband lijkt te bestaan tussen de in omloop zijnde nominale geldhoeveelheid en het reële inkomen. In perioden van economische teruggang steeg de geldhoeveelheid. Dit wijkt af van ervaringen in het Westen, waar in depressieperioden ook de geldhoeveelheid daalde. Daarnaast lijkt er een positief verband te bestaan tussen de groei van de geldhoeveelheid en de prijzen.

Kwantiteitstheorie

Peebles vraagt zich af of dit geconstateerde positieve verband tussen een stijgende geldhoeveelheid en open inflatie verklaard kan worden uit de kwantiteitstheorie, dan wel beter verklaard kan worden door een theorie die beter is toegesneden op de Chinese situatie. Zoals bekend, wordt de kwantiteitstheorie vaak afgeleid uit de verkeersvergelijking van Fisher

$$M.V = P.T,$$

waarin M de geldhoeveelheid, V de omloopsnelheid van het geld, P het geaggregeerde prijsniveau en T de reële goederenomzet voorstelt. De ver-

1. R. Knaack, China's nieuwe tien geboden, *ESB*, 26 mei 1982, blz. 528-535.

keersvergelijking is een identiteit, omdat V gedefinieerd is als P.T/M. De verkeersvergelijking kan ook worden weergegeven door het verband tussen de groeivoeten van de grootheden. Dan krijgt men

$$m + v = p + t, \text{ of}$$

$$m - t = p - v$$

Wil men deze identiteit gebruiken als een theorie, dan moet een aantal aanvullende veronderstellingen worden gemaakt. De kwantiteitstheorie veronderstelt dat V en T slechts kunnen veranderen onder invloed van krachten, die niet met het geldgebruik te maken hebben. De kwantiteitstheorie schenkt daarom slechts aandacht aan M en P. Daarbij wordt verder aangenomen dat M de onafhankelijke variabele is, waarvan de schommelingen als een gegeven moeten worden beschouwd. Onder deze aannamen leidt een toename van M tot een toename van P. De gemaakte veronderstellingen impliceren tevens, dat de overheid de inflatie slechts kan bestrijden door een beïnvloeding van het aanbod van geld.

Toepasbaarheid voor China

In zijn boek laat Peebles uitvoerig de critici van de kwantiteitstheorie aan het woord. Vele auteurs beargumenteren dat het aanbod van geld niet exogeen wordt bepaald, noch in een kapitalistische maatschappij, noch in een socialistische maatschappij. Misschien gold de kwantiteitstheorie voor de (vroeg-)kapitalistische landen in de zeventiende eeuw, toen geld gelijk kon worden gesteld aan goud, en het aanbod van geld sterk werd bepaald door de aankomst van 'goudschepen'. In een moderne maatschappij echter, waarin geld wordt geschapen door commerciële banken, geldt dat niet meer. Anderen criticiseren de veronderstelde stabiliteit van de omloopsnelheid. Zij menen, dat de omloopsnelheid zal dalen naarmate een economie meer wordt gemonetiseerd. Dit geldt met name voor de ontwikkelingslanden. Ook in de socialistische landen daalt de omloopsnelheid. Echter niet als gevolg van een monetaarisering van de samenleving, maar meer als gevolg van 'onderdrukte inflatie'. Een eventueel koopkrachtoverschot en de daarbij horende geldhoeveelheid

Tabel 1. Economische grootbeden voor China, gemiddelde jaarlijkse groeivoeten per periode, 1953-1985

Periode	NI	C	B	M	P	MP
1953-'58	11,1	12,4	-0,21	18,1	1,4	2,8
1959-'62	-7,4	3,1	-3,76	13,6	0,8	60,3
1963-'65	14,3	3,6	0,34	-4,4	-4,4	-17,3
1966-'68	1,1	3,7	-0,13	14,0	-0,3	1,0
1969-'74	10,3	6,4	0,33	5,0	-0,2	4,0
1975-'78	6,4	7,6	0,16	4,9	0,8	-0,3
1979-'85	8,9	15,8	-6,00	25,1	3,6	3,9
1986-'88	9,7	20,1	-7,69	29,8	10,6	18,2

NI: reëel nationaal inkomen. C: omzet van de kleinhandel. B: begrotingstekort centrale overheid. M: actieve geldvoorraad. P: algemene prijsindex. MP: prijsindex vrije markt. Bron: Peebles, Tabellen 2.1-2.7, 7.1.

wordt niet weggenomen door middel van prijsstijgingen, maar moet een andere uitlaatklep vinden, vaak in de vorm van 'gedwongen besparingen'. Tevens stijgt M dan sneller dan P.T, waardoor de omloopsnelheid daalt.

Op grond van bovengeschetste opvattingen maakt Peebles een onderscheid in drie groepen van landen. In een volgroeide markteconomie zal een monetair groeioverschot, ($m - t$), volledig doorwerken in een toename van de prijzen. In deze landen wordt een koopkrachtoverschot volledig uitgehold door de inflatie. Anders gezegd: in die landen is de inflatiegevoeligheid (inflation response), $p/m-t$, gelijk aan 1. In de socialistische landen, die gekenmerkt worden door onderdrukte inflatie, zal de inflatiegevoeligheid bijna 0 zijn. In de ontwikkelingslanden zal de inflatiegevoeligheid tussen 0 en 1 liggen. Voor China berekent Peebles een inflatiegevoeligheid van 0,2. Op grond hiervan concludeert hij dat de monetaire relaties in China eerder het patroon van de geplande economieën volgen, dan die van de ontwikkelingslanden, waar de inflatiegevoeligheden variëren van 0,5 tot 0,8 (blz. 79). Dit impliceert dat men voor een verklaring van de monetaire relaties in China niet te rade moet gaan bij Westerse theorieën of theorieën die betrekking hebben op de ontwikkelingslanden, maar eerder moet kijken naar het functioneren van de instituties van een geplande economie.

Chinese instituties

Volgens Peebles zijn de economische instituties die in China voor de monetaire relaties van belang zijn, tot de jaren tachtig min of meer intact geble-

ven. Een socialistisch land als China kende tot die periode twee gescheiden geldsferen, een actieve geldsfeer, en een passieve geldsfeer². In de actieve geldsfeer wordt geld gebruikt als *ruilmiddel*. In deze geldsfeer konden de arbeiders en de boeren het geld dat zij ontvingen voor hun prestaties actief besteden op de consumptiegoederenmarkt. In de passieve geldsfeer daarentegen, fungeerde het geld louter als *rekeneenheden*. De passieve geldsfeer bestond uit de geldtransfers die aan de onderlinge leveranties van de bedrijven en organisaties waren verbonden. Deze transfers liepen verplicht via het bankwezen en leidden hooguit tot veranderingen in de bij de banken aangehouden rekeningen. Deze rekeningen mochten niet worden omgezet in actief geld, behalve voor de geplande uitbetaling van de lonen.

De monetaire autoriteiten streefden uiteraard naar monetair evenwicht, zowel in de actieve als in de passieve geldsfeer. Er is sprake van monetair evenwicht in de actieve geldsfeer indien de verandering in de actieve geldhoeveelheid (chartaal geld en de tegoeden van particulieren bij het bankwezen) gelijk is aan de door de arbeiders en boeren ontvangen beloningen minus de omzet van de kleinhandel. Deze verandering in de actieve geldhoeveelheid moet tegengesteld en gelijk zijn aan de verandering in de passieve geld-

2. In de Westerse geldtheorie hebben deze begrippen een andere betekenis. Daar wordt onder de actieve sfeer verstaan de kasvoorraden, die de subjecten aanhouden uit hoofde van het transactiemotief; het geld, dat wordt aangehouden als opspottmiddel, bevindt zich in de niet-actieve sfeer.

hoeveelheid (de veranderingen in de leningen en vorderingen van de bedrijven en de overheid op het bankwezen).

Opgemerkt moet worden dat deze evenwichtsvoorwaarden op geen enkele wijze direct naar de sector buitenland verwijzen. De binnenlandse geldhoeveelheid in China werd alleen indirect beïnvloed door de buitenlandse handel. De winsten en verliezen van het ministerie van buitenlandse handel werden geconsolideerd in het overheidsbudget en hadden slechts invloed op de binnenlandse geldhoeveelheid via de overheidsbegroting.

Bovenstaande evenwichtsvoorwaarden impliceren dat de overheid op vele manieren een monetair evenwicht kan realiseren. Zij kan direct ingrijpen in de reële sfeer (beïnvloeding van het aantal werknemers, of het aanbod van consumptiegoederen), direct ingrijpen in de monetaire sfeer (administratieve controle van de prijzen en de bankleningen), of op een indirecte manier de monetaire sfeer beïnvloeden (open-marktpolitiek, discontopolitiek, het vaststellen van minimumkaspercentages). In de jaren zestig en zeventig probeerde de overheid het monetaire evenwicht voornamelijk te handhaven via het vergroten van het aanbod van consumptiegoederen. In de jaren tachtig ziet men een verschuiving in de monetaire politiek van een direct overheidsingrijpen naar een indirect overheidsingrijpen.

MV = PT revisited

Voordat hij zijn hypothesen over de monetaire relaties in China formuleert, gaat Peebles te rade bij de Chinese monetaire literatuur. De meeste Chinese wetenschappers blijken de koopkracht van de bevolking als belangrijkste determinant van de geldstroom aan te wijzen. Anderen wijzen op het statistisch zwakke verband tussen de groei van de geldhoeveelheid en de stijging van de officiële prijsindex. Een snelle groei ging ook gepaard met een daling van de omloopsnelheid van het geld. Weer anderen benadrukken dat dat voor een deel komt, doordat de officiële prijsindex de inflatie onderschat. Het aandeel van de vrije marktprijzen in de totale prijsindex is met name in de jaren tachtig systematisch onderschat.

Model

Uiteindelijk ontwikkelt Peebles een model, dat gebaseerd is op de volgende veronderstellingen:

- De planners proberen bij hun monetaire politiek een acceptabele verhouding tussen de actieve geldhoeveelheid en het aanbod van consumptiegoederen te handhaven. Dit doet men door een directe controle van zowel de vraag als van het aanbod van consumptiegoederen.
- De actieve geldhoeveelheid zal snel toenemen bij enorme verstoringen in het economische proces, omdat het verschil tussen de koopkracht van consumenten en de gerealiseerde uitgaven dan snel toeneemt. Deze hypothese sluit aan bij de waargenomen snelle groei van de geldhoeveelheid gedurende de 'Grote Sprong Voorwaarts' en de Culturele Revolutie, toen als gevolg van de ongeregelheden de productie snel daalde.
- Gegeven de wens van de planners om de prijzen stabiel te houden, zullen zij proberen een deel van de geldhoeveelheid uit de markt te nemen door het vergroten van het aanbod van consumptiegoederen. Dit sluit aan bij het feit dat de regering in perioden van grote vraagoverschotten grote hoeveelheden consumptiegoederen importeerde en die verkocht op de binnenlandse markt.
- Wanneer het laatste niet kan, worden de gereguleerde prijzen verhoogd. Echter, deze prijsverhoging is nooit groot genoeg om de gehele hoeveelheid ongebruikte koopkracht te reduceren. Als gevolg daarvan zullen de particuliere besparingen toenemen en zal de omloopsnelheid van het geld afnemen.

De hypothesen worden vervolgens statistisch getoetst. Hieruit volgt dat het verband tussen de veranderingen in de koopkracht enerzijds en de groei van de geldhoeveelheid en de prijzen anderzijds, groter is dan het verband tussen de groei van de geldhoeveelheid en de prijzen. Peebles concludeert dan ook dat het geconstateerde statistische verband tussen de groei van de geldhoeveelheid en de prijzen *niet* wijst op de relevantie van de kwantiteitstheorie, maar dat de toename van beide het logische

gevolg is van het feit dat zij als afhankelijke variabelen toenemen met de groei van de koopkracht van de consumenten:

$MV = PT$ revisited.

Invloed hervormingen

Als laatste vraagt Peebles zich af wat de gevolgen zijn geweest van het hervormingsproces in de jaren tachtig voor de gevonden monetaire verbanden. Daartoe worden de jaren tachtig op gedeeld in twee perioden, 1978-1985 en 1986-1988. Het onderzoek naar de gebeurtenissen gedurende de eerste periode wijst uit, dat weliswaar het monetaire evenwicht in deze periode ver te zoeken was, maar dat het verloop van de monetaire grootheden binnen de eerder geschetste kaders bleef.

De periode 1978-1985

Het hervormingsproces begon met hervormingen in de landbouw. In 1979 werden de staatsaankooprijzen van landbouwprodukten drastisch verhoogd. De verhoogde aankooprijzen werden niet doorgegeven in de prijzen in de steden. Dit leidde tot enorme begrotingstekorten bij de overheid, die monetair werden gefinancierd.

De toegenomen geldvoorraad leidde echter nauwelijks tot prijsverhogingen, ook niet op de vrije markt. Hieruit volgt, dat de toegenomen particuliere besparingen niet kunnen worden bestempeld als 'gedwongen besparingen'. Het zijn eerder vrijwillige besparingen met het oog op een mogelijke aankoop van duurzame consumptiegoederen. Peebles benadrukt dan ook dat in tegenstelling tot wat de kwantiteitstheorie aanneemt, het begrotingstekort bij de overheid en de groei van de geldhoeveelheid in deze periode niet de exogeen bepaalde verklaringfactoren waren van de (geringe) stijging van de prijzen, maar het logische gevolg waren van een bewuste overheidspolitiek.

De periode 1986-1988

In de tweede helft van de jaren tachtig bleef het verloop van de monetaire grootheden veel minder binnen de traditionele kaders. In deze periode vonden vele veranderingen plaats. In 1984 werd het systeem van gedwongen winstafdrachten vervangen door winstbelastingen. Tegelijkertijd werd de regulering van vele

prijzen opgeheven. In 1985 werd de verplichting van de overheid om alle aangeboden landbouwproducten op te kopen, afgeschaft. De boeren moesten voortaan hun meerproductie op de vrije markt verkopen. Het aandeel van de vrije markt in de totale kleinhandel steeg van 14,6% in 1984 tot 25,8% in 1988.

Voorts namen in 1984 vele gespecialiseerde banken taken van de Bank van China over, die werd getransformeerd tot een 'lender of last resort'. Op grond van van deze hervormingen kan men verwachten dat een toename van de niet gerealiseerde koopkracht zich meer dan voorheen vertaalt in 'open' inflatie.

Dit zien wij in deze periode dan ook gebeuren. De hervormingen in de industrie leidden tot een vergroting van de ingehouden winsten. Deze werden voornamelijk gebruikt om de loonsom en de daaraan verbonden bonussen te vergroten. Daarnaast impliceerde de vergroting van de ingehouden winsten een vermindering van de inkomsten voor de centrale overheid, hetgeen een van de oorzaken van de begrotingstekorten in deze periode was. Het door al deze factoren ontstane koopkrachtoverschot vertaalde zich gegeven de deregulering van de prijzen in een voor Chinese begrippen enorme open inflatie. Noch het bankwezen, noch de overheid was in staat om dit proces door middel van een indirecte beïnvloeding te keren. Vandaar dat men in 1988 weer overging tot directe maatregelen.

Evaluatie

Het beeld dat uit het boek naar voren komt, is dat de autoriteiten tot de jaren tachtig de monetaire sfeer goed onder controle hadden (met uitzondering van de jaren van de Grote Sprong Voorwaarts en de Culturele Revolutie), maar dat de controle in de loop van de jaren tachtig verslapte. Dit beeld wordt ook door andere studies bevestigd. Zo vergelijkt David Granick de periode 1975-1978 met 1979-1982³.

Granick benadrukt zowel de overeenkomsten als de verschillen tussen beide perioden. De continuïteit zit hem in het feit dat het hervormingsproces al veel eerder begon. Met de Culturele Revolutie verdween al een belangrijk deel van de fysieke productieplanning en kregen de provin-

cies meer autonomie. Deze autonomie was gebaseerd op een formele overdracht van eigendomsrechten aan de provincies. De rechten die aan die eigendomsrechten konden worden ontleend, werden na 1978 vergroot. Een belangrijk deel van de winst kwam in handen van de regionale autoriteiten, die ook verantwoordelijk werden voor de financiering van de investeringen. Ook namen in deze periode de extra-budgettaire inkomsten van de lagere overheden toe. Bij elkaar bedroegen de inkomsten van in 1982 85 miljard yuan, hetgeen twee keer zo groot was als het aanbod van geld in dat jaar⁴.

Als gevolg van deze maatregelen begonnen de regio's steeds meer de economische gebeurtenissen te bepalen. Het kwam vaak voor dat regionale autoriteiten doorgingen met de financiering van activiteiten in de eigen regio, die door Beijing waren stopgezet vanwege de oververhitting van de economie.

Dit proces werd nog versterkt door de hervormingen in 1984. Het vrijgeven op 1 januari 1985 van de prijzen van een groot aantal landbouwproducten en producten van de lichte industrie maakte dat de door de hervormingen in de industrie veroorzaakte vraagoverschotten ook hun uitweg vonden in prijsstijgingen op de vrije markt. Deze vraagoverschotten werden veroorzaakt doordat de winsten van de bedrijven steeds minder aan de centrale overheid werden afgedragen. Dit betekende dat de centrale overheid voor de financiering van haar begrotingstekort voor een belangrijk deel afhankelijk was van de inkomstenoverdrachten door de provincies. Deze vonden vele wegen om de verschuldigde afdrachten te ontduiken.

Het bovenstaande impliceert tevens mijn enige kritiekpunt op het boek van Peebles. Op zichzelf beschouwd heeft Peebles de monetaire onevenwichtigheden in de jaren tachtig goed beschreven. Voor een verklaring van deze onevenwichtigheden heeft hij naar mijn smaak teveel geleund op dat deel van het hervormingsproces, dat de gewijzigde verhoudingen tussen de staat en de bedrijven in de industrie en de landbouw betrof. Deze gebeurtenissen kunnen echter veel beter verklaard worden door de hervormingen binnen de overheid zelf in de vorm van decentralisatie van bevoegdheden

naar de lagere overheden. De regelmatige oververhitting van de economie en de monetaire consequenties daarvan werden voor een belangrijk deel veroorzaakt door een botsing van het individuele belang van de regionale autoriteiten en het collectieve belang van de centrale overheid.

Dit neemt niet weg dat Peebles een belangrijk en leeswaardig boek heeft geschreven. Daarbij presenteert hij niet alleen belangrijke informatie over de Chinese economie, maar ook een boeiende analyse van de gangbare monetaire theorie.

Ruud Knaack

De auteur is universitair hoofddocent bij de vakgroep micro-economie van de Universiteit van Amsterdam

3. David Granick, *Chinese State Enterprises*, University of Chicago Press, Chicago/Londen, 1990.

4. M. Oksenberg en J. Tong, 'The evolution of central-provincial fiscal relations in China, 1971-1984: the formal system', *The China Quarterly*, nr. 125, maart 1991, blz. 27.